3

DE

TYMPANITIDE

DISSERTATIO INAVGVRALIS MEDICA

QVAM

ILLVSTRIS MEDICORVM ORDINIS

CONSENSV ET AVCTORITATE

PRO

GRADV DOCTORIS

MEDICINAE AC CHIRVRGIAE

RITE OBTINENDO

D. XIV. DECEMBRIS A. MDCCLXXXVII.

PVBLICE DEFENDET

AVCTOR

IOANNES GOTTLIEB SCHVLZ

THORVNENSIS.

GOETTINGAE,

TYPIS H. M. GRAPE, ACAD. TYPOGR.

§. I.

Tympanitis, a) tympania, hydrops siccus, b) hydrops flatulentus, Trommelsucht, Windsucht, tumor est abdominis

a) Hocce nomen inde demum a Celsi temporibus reperiri BRENDEL in Opusc. T. II. p. 122. notavit.

b) An Hippocrates sub nomine hydropis sicci tympanitidem intellexerit, haud certe affirmari

nis permanens, tenſus, digiti impreſſioni renitens, & perculſus tympani ſonum referens (a quo ſymptomate morbus nomen quoque accepit) ſine fluctuationis aut ponderis ſenſu.

§. II.

Saepe oritur ſubito c) morbus, nullis praegreſſis ſymptomatibus, nonnunquam lento pede, clanculum & tacite d) advenit. Saepius tamen praegreſſis in abdomine,

firmari poteſt, neque enim ex ipſius ſcriptis, nec ex interpretibus, nec ex Galeno verbi hujus ſignificatio eſt definienda, uti monuit DE HAEN Rat. Med. T. II. p. 74.

c) v. BONNET ſepulchr. Genev. 1700. fol. T. II. L. III. Sect. XXI. Obſ. XXIII.

d) v. COMBALUSIER Pneumato - pathologia Pariſ. 1747. 8. p. 20. DE HAEN rat. med. T. IV. Cap. III. §. 1. BRENDEL l. c. p. 122.

mine, praecipue circa umbilicum tenſionibus, doloribus e) & alvi obſtructione, ſenſim abdomen expanditur, digito prementi haud facile cedit, & perculſum, tympani ad inſtar perculſi, reſonat f). In quibusdam ructus & borborygmi, aut levami-

e) Jam Hippocr. Aph. Sect. IV. 40. dixerat: „quibus tormina & circa umbilicum dolores fortes ſunt, qui remediis non cedunt, in hydropem ſiccum deſinunt.„ Conſtantes morbi prodromos hos dolores vocat Combalus. l. c. p. 21. v. Lieutaud Synopſ. p. m. 238. Bagliv Opp. Lugd. 1745. p. 82. & 576. Fr. Hoffmann Med. Rat. Syſt. T. IV. P. IV. Cap. XV. §. XII. p. m. 341. v. Swieten Comment. L. B. 1764. T. IV. p. 175. Brendel l. c. §. II. p. 122. Cullen Anfangsgr. d. pract. A. W. T. IV. p. 92.

f) Hocce ſymptoma pathognomonicum morbi in dubium vocare voluit Lieutaud Synopſ.

ne aut prorſus nullo percipiuntur g); nunquam autem inde intumeſcentia abdominis minuitur. Reſpirationis anguſtia, ciborum faſtidium & febricula oritur h). Pulſus varius

opſ. p. 237. „Sed multum abeſt, quod in omnibus illud phaenomenon annotetur quod falſiſſimum deprehendimus & pluries nonnullis clinicis hiſce praejudiciis antea obcoecatis examinandum praebuimus, qui ſe aliorum fide deluſos fuiſſe fateri, haud erubuerunt.„ Ab omnibus vero medicis annotatur. v. ARETAEUS de C. & S. M. ed. Boerhav. L. II. c. 2. p. 49. A. & D. CELSVS de med. L. III. Cap. XXI. p. 160. FR. HOFFMANN l. c. v. SWIETEN l. c. T. IV. p. 170. STÖRK Annus med. II. p. 190. DE HAEN l. c. T. II. p. 73. COMBALUS. l. c. p. 8. 23. 98. CULLEN l. c. SELLE med. clin. p. 307.

g) v. COMBALUS. l. c. p. 21. BAGLIV. l. c. p. 576. METZGER Adverſar. T. II. p. 247. FR. HOFFMANN med. rat. ſyſt. T. IV. l. c. §. XII.

h) Eam ſemper concomitari tympanit. COMBALUS.

rius deprehenditur, nunc debilis & frequens i), nunc durus, celer & tenſus k). — In progreſſu morbi appetentia ciborum plane proſternitur l), corpus extenuatur & marceſcit m), genae ſubinde, ut in phthiſicis, rubent, circa praecordia aeſtus n) oritur. Reſpiratio anxia anheloſa o) & tuſſis accedit

BALUS. l. c. p. 201. BRENDEL l. c. p. 123. & alii affirmant. v. TRNKA DE KRZOWITZ Hiſt. tymp. p. 205. & 206.

i) v. FR. HOFFMANN Med. R. S. l. c. §. XII. METZGER l. c. FR. HOFFM. Conſultat. Cent. II. Obſ. 65. STÖRK l. c. CULLEN l. c.

k) v. COMBALUS. p. 201. LOMMIUS Obſerv. med. L. II. p. m. 200.

l) v. BAGLIV. l. c. LIEUTAUD l. c. CULLEN l. c.

m) v. COMBALUS. l. c. p. 22. & 199. BRENDEL l. c. p. 123. STÖRK l. c. p. 191. & 203.

n) v. FR. HOFFMANN med. rat. ſyſt. l. c. §. XII.

o) v. FR. HOFFM. l. c. COMBALUS. l. c. p. 20.

dit ſicca creberrima p). Dolores circa umbilicum recrudeſcunt q). Alvi conſtipatio manet *), ſubinde tamen alvus ſatis libera absque ullo levamine aegroti r). Urina parcior, acrior, rubicundior mittitur, quam in principio morbi, & peſſimo omine ſaepe accedit ſtranguria s). Sitis tandem diriſſima

& 200. Störk l. c. p. 91. Bagliv. l. c. p. 576. liberam tamen reſpirationem in ſumma abdominis intumeſcentia obſervavit.

p) v. Bagliv l. c. p. 82. Brendel l. c. Lommius l. c. p. 201. tuſſim aridam tympaniticis, ſiccam vero aſciticis peculiarem eſſe dicit.

q) v. Combal. l. c. p. 195.

*) Combalus. l. c. p. 197. Cullen p. 98. Bagliv l. c. p. 98.

r) v. Brendel l. c. p. 123. Störk l. c.

s) v. Bagliv l. c. p. 82. Combalus. p. 202. Fr. Hoffm. l. c. §. XII. Brendel l. c. p. 123.

rissima oritur t), sanguis in quibusdam e naribus stillat u), pedes intumescunt v). Ileus x), denique, syncope, inflammatio intestinorum, gangraena vitam finiunt.

§. III.

Quamvis autem tympanitis ab aliis ei quoad externum habitum similibus morbis facile distingui possit, si notae ipsi propriae recte teneantur, mihi tamen non alienum ab instituto visum est, hic notas adjicere

t) COMBAL. p. 22. STÖRK p. 191. BRENDEL l. c. CULLEN. l. c. p. 99.

u) v. BRENDEL. l. c. FR. HOFFM. Consult. Cent. II. Obs. 65.

v) v. BAGLIV. l. c. p. 576. „quod familiare pluribus tympaniticis observavi, quibus non a principio morbi sed circa vitae finem pedes intumescunt.„ v. COMBALVS. p. 22.

x) v. STÖRK l. c. p. 204.

jicere quomodo ab hydrope diſtinguenda ſit. In tympaniticis abdomen non in tantam molem quam in aſciticis y) extenditur, neque forma ac moles abdominis a vario corporis ſitu mutatur z), abdomen tympaniticorum magis ad latera compreſſum a) eſt, & fluctuatio b) non deprehenditur, ſenſusque ponderis c) in tympaniticis abeſt.

Hydrops

y) Lommius l. c. p. 200. Lieutaud Synopſ. p. 237. v. Swieten T. IV. p. 172. du Vernoy jun. in Mem. de l'acad. des Sciences de Paris année 1703. p. 161.

z) v. Combalus. l. c. p. 229. v. Swieten l. c. p. 172.

a) Selle med. clin. p. 307. du Vernoy l. c. & l. c.

b) du Vernoy l. c. de Haen l. c. T. II. p. 73. Combalus. l. c. p. 229.

c) v. Swieten l. c. Selle l. c. Combal. l. c. quem adfuiſſe tamen morbo inveterato Werlhof in Comment. Litt. a. 1735. Hbd. 36. nr. 4. narrat.

Hydrops quoque ſenſim, ſimul cum imminuta urinae excretione oritur, non ita in tympanitide. Cutis abdominis hydropicorum pallidior eſt, prementi digito minus reſiſtit, lentiusque impreſſio facta reſtituitur. Pulſus etiam in hydropicis crebriores duriores, in tympaniticis vero languidiores eſſe COMBALUSIER d) & LOMMIUS e) affirmant. Praecipuum vero ſignum diagnoſticum ſonus f) ille eſt, qui percuſſo abdomine tympaniticorum editur. Conjuncta vero tympanitide cum hydrope, caſu tamen perraro g), diagnoſin difficiliorem evadere per ſe patet. Minus tamen ſenſi-

 bilis

d) l. c. p. 229. e) l. c. p. 200.

f) v. DU VERNOY l. c. DE HAEN l. c. T. II. p. 73. & T. IV. p. 67. COMBALUS. l. c. p. 229. SELLE l. c. p. 307. v. SWIETEN l. c. T. IV. p. 172.

g) WILLIS l. c. MORGAGNI de Sed. & Cauſ. Morb. Epiſt. XXXVIII. art. 21.

bilis ſonus ille tympanitidi proprius, gravior abdominis tumor, moleſtiae ex decubitu, tumor pedum oedematoſus, fluctuationis aliqua perceptio, minorque reſiſtentia abdominis ad impreſſionem, aliquatenus indicant, an morbus magis ad tympanitidem vel hydropem accedat h). A colica flatulenta aliisque intumeſcentiis abdominis duratione, & a meteoriſmo i) eo dicernitur, quod hic peſſimus comes febrium acutarum praeſertim gaſtricarum & putridarum ſit, plerumque absque doloribus & cum ſenſu gravitatis in regione lumborum, maxime tamen tympanitidi affinis.

§. IV.

h) v. Combal. p. 230. de Haen rat. med. T. IV. p. 67. du Vernoy l. c. p. 161.

i) v. Sarcone Geſchichte der Krankh. in Neapel T. III. p. 118. ſq. Stoll rat. med. T. II. p. 22. Combal. p. 132.

§. IV.

Ut plurimum hic morbus invadit ſenes, tum & foeminas praeſertim vero poſt puerperium, cohibito fluxu lochiali, aut neglecta nec rite facta abdominis deligatione; poſt abortus. Nec tamen infantilis aetas ab hoc morbo libera cenſenda, qui illos praecipue ſi vermibus infeſtantur, aut poſt variolas & morbillos aggreditur. Praecipue vero huic morbo obnoxii, qui vitam ſedentariam, inertem ducunt, ſpirituoſa amant, habitaculis humidis ſqualidis k), victu minus perſpirabili, craſſiori utuntur. Tum etiam nimia venere debilitatos, & hypochondriacos l) aliisque morbis convulſivis

k) v. Brendel l. c. p. 123.

l) Willis Pharm. rat. P. II. Sect. II. c. 4. Fr. Hoffmann l. c. p. m. 341. Combalus. l. c. p. 20. & 154. Brendel l. c. §. XVI. p. 130. Whytt ſämtl. Schriften 1771. 8. p. 474.

ſivis laborantes invadere ſolet. Facile etiam in hunc morbum incurrunt, qui febribus diuturnis m), diarrhoea n), & dyſenteria, decubuerunt.

§. V.

Jam nunc mihi cauſae hujus mali enumerandae ſunt. In earum cenſum veniunt: ingeſta flatulenta, quae dum ſolvuntur, aeris magnam copiam producere valent: hinc fructus horaei praecipue immaturiores, legumina,

m) v. PRINGLE Krankheiten einer Armee p. m. 253. COMBALUS. l. c. p. 154. LIEUTAUD l. c. p. 237. Samml. auserleſen. Abh. für pract. Aerzte T. III. p. 55. WERLHOF Opp. T. I. p. 98. nota h. „Mihi praeſto ſunt hiſtoriae plures ubi empiricas immo methodicas ſine cortice curationes & febres ſponte naturae ceſſantes inſecuta eſt tympanitis.

n) v. STÖRK l. c. p. 191.

gumina, &c. potus cerevisiae recentis tympanitidem saepius excitare possunt. — Potulenta porro spirituosa, a quorum creberrimo usu solo persaepe tympanitidem oriri Brendel o) observavit, & alii. — Colluvies acida biliosa putrida &c. in primis viis, quae morbum hunc praecipue ciet in acutis. — Nec infrequentem causam sistunt vermes p) qui duplici modo producere tympanitidem possunt. Primum enim saepe inter se convoluti & muco tenaci in glomeres compacti, aeri viam per intestina intercludunt. Deinde movendo, arrodendo non solum spasmos valde dolorificos; sed

o) l. c. p. 131.

p) Combalus. l. c. p. 38. *Sammlung* auserlesener Abh. für pract. Aerzte T. VIII. p. 677. Bonnet Sepulchr. T. II. L. III. Sect. XXI. Obs. XXII. §. 3. & 4. Fr. Hoffmann Med. Rat. Syst. T. IV. Cap. XV. §. 16. p. 342.

ſed etiam talem ventris inflationem excitant. Nec exempla deſunt tymp. ortae ex calculis felleis, ex tranſitu calculi renum per ureteres q). Sic etiam poſt icterum r) obſervata. Animi pathemata, praeſertim vero moeror diuturnus s), prout ad alios morbos, ſic quoque ad hunc morbum producendum multum valent. Materies porro arthritica t) retrograda ex imprudenti medela,

q) v. Brendel l. c. p. 126.

r) v. Bagliv l. c. p. 576. „Icterus frequentiſſime mutatur in tympanitidem.„ Combalus. l. c. p. 20. Brendel p. 233. de Haen rat. med. T. IV. cap. III. p. 60. ej. Praelect. in Inſtitut. Patholog. Boerhav. T. III. p. 219.

s) Hoyer in Act. Phyſ. med. A. N. C. Vol. IV. Obſ. 38. Bonnet Sepulchr. T. II. L. III. Sect. XXI. Obſ. XXII. p. 438.

t) Fr. Hoffmann Conſult. Cent. II. Obſ. 67. & 71. „Multiplici experientia edoctus, firmiter

dela, vel languore totius corporis impedita, quo minus ad ſolita loca deponatur, uti etiam ſcabies u) & alii cutis affectus v) retropulſi, tympanitidi ſaepius praebent natales. Oboritur etiam ſaepe vel retento vel cohibito fluxu haemorrhoidum x) & men-

firmiter perſuaſus ſum, ex podagra retenta vel ob refrigerium corporis, animi pathemata maximeque terrore retropulſa tumores aſciticos atque tympaniticos ſuboriri.,, v. COMBALUS. l. c. p. 106.

u) v. MORGAGNI de ſed. & cauſ. morb. Ep. XXXVIII. art. 22. & Ep. LV. art. 11. COMBALUS p. 106.

v) Poſt variolas morbillos v. FR. HOFFMANN Med. Rat. Syſt. T. c. §. XVI. p. m. 342. COMBALUS. p. 20. TISSOT Epiſt. ad Haller. de Variol. &c. in Tom. II. Coll. Diſp. Cel. SANDIFORT. ib. p. 19.

x) v. BRENDEL l. c. p. 129. FR. HOFFMANN Conſult. Cent. II. Obſ. 65. SELLE med. Clin. p. 308.

menſium y), unde lentior motus ſanguinis per viſcera abdominis & ſyſtema venae portarum, ſtagnatio demum & plethora abdominalis gignitur, quae ciendo ſpaſmos &c. tympanitidem producere poteſt. Satis frequens obſervatur morbus ex fluxu lochiorum impedito z), aut nimis copioſo a), ex tranſpiratione ſuppreſſa b). Cernitur etiam

poſt

y) COMBALUSIER l. c. p. 154. LOMMIUS l. c. p. 201. BRENDEL l. c. p. 133. STÖRK Annus II. p. 193.

z) v. COMBALUSIER l. c. FR. HOFFMANN med. rat. ſyſt. T. IV. Cap. XV. p. m. 342. MORGAGNI de ſed. & cauſ. morb. Ep. XLVIII. art. 20.

a) v. STÖRK l. c. p. 192. „Poſt partum ſi lochia nimis copioſe fluxerunt, tunc ſaepe membra intumuerunt, atque venter flatu diſtentus & in magnum tumorem elevatus eſt.„

b) v. *Sammlung auserleſn. Abh. für pract. Aerzte* T. V. p. m. 248. FR. HOFFMANN l. c. c. XV. p. 340. COMBALUS. p. 106.

poſt inflammationes inteſtinorum c); ex lapſu in lapidem d), ex alvo pertinaciter obſtructa e), ex ileo f), hernia incarcerata g). Nec omittenda eſt mentio venenorum h) acerrimorum, rodentium, arſenici, mercurii ſublimati corroſivi, quae irritando fibras ventriculi & inteſtinorum, ſpaſmos varios validiſſimos, ut & talem abdominis inflationem horrendam procreare valent.

§. VI.

c) v. Detharding Diſſ. reſp. Westen de Inflammat. ſanguinea cauſ. tymp. Roſtock. 1759. Combalus. p. 90. v. Swieten T. IV. p. 173.

d) v. Morgagni de ſed. & cauſ. morb. Ep. LIV. art. 39.

e) v. Bonnet l. c. Sect. XIII. Obſ. II. §. 4.

f) de Haen Rat. med. T. II. cap. 5. Brendel l. c. p. 133.

g) v. Cel. Richter Abh. von den Brüchen 1785. T. I. p. 99.

h) v. Cel. Gmelin von den Giften T. III. p. 122. & p. 139. &c.

§. VI.

Priusquam autem causae proximae pertractandae animum adjiciam paucis hic enarranda videntur quae in cadaverum tympanitide defunctorum sectionibus viri in arte summi reperierunt. Plerumque quidem intestina i), praecipue vero colon & coecum, & ventriculus k) aere mire distenta inven-

i) v. Bonnet l. c. T. II. L. III. Sect. XXI. Obs. XXII. §. 1. 2. p. 438. Obs. XXVII. p. 443. Obs. LXXV. p. 534. Lieutaud historia anatom. med. T. I. Obs. 270. 273. 274. 276. 277. 468. Littre Mem. de l'acad. des Sciences de Paris 1713. Obs. V. Morgagni de sed. & caus. morb. Ep. V. art. 21. Ep. XI. art. 13. Ep. XVII. art. 10. Ep. XXX. art. 4. Ep. XXXVIII. art. 22. XLV. art. 23. XLVIII. art. 28. 44. 45. LII. art. 8. LIV. art. 39. LV. art. 10. 11. LXII. art. 5. Brendel l. c. p. 128. Pringle l. c. p. 254. Stoll. rat. med. T. I. p. 281.

k) v. supr. cit. & Lieutaud l. c. T. I. Obs. 15.

inventa ſunt, ſimul vero nonnunquam in quibusdam locis conſtricta & coarctata l) apparuerunt. Hepar corruptum m), exiguum n), ſcirrhoſum o), lien p) pancreas, interdum ſphacelatum, meſenterium conſumtum q) quaſi, glandulas meſenterii ſcirrhoſas r), veſiculam fellis s) bilem paucam nigram,

15. 17. 18. 19. MANGET Bibl. pract. T. III. P. I. 282. v. PECHLIN Obſerv. LVII. p. m. 135.

l) v. DE HAEN rat. med. T. II. p. 79. PLATERI Obſ. 656. STÖRK Annus II. p. 204. COMBALUSIER l. c. p. 155.

m) BONNET l. c. obſ. XXII. §. IV. & ſ. c.

n) BAGLIV l. c. p. 577.

o) BRENDEL l. c. p. 128.

p) BONNET l. c. obſ. LVIII. p. 520.

q) LIEUTAUD l. c. obſ. 274. 275. BONNET l. c. Obſ. LVIII. p. 534.

r) BRENDEL l. c. p. 128. BONNET l. c. obſ. XXVII. p. 413.

s) *Acta N. C.* Vol. X. nr. 86. BAGLIV l. c. p. 577.

nigram, calculos, continentem invenere.

Liceat hiſce obſervationibus adjicere hiſtoriam ſectionis cadaveris tympanitide defuncti quam Cel. SOEMMERRING mecum communicavit, & ut publici juris facerem humaniſſime conceſſit. Cadaver viri LXV annorum tympanitide defuncti ſequentia exhibebat: aperto abdomine valde inflato, colon transverſum aere maxime diſtentum apparebat, ita ut ea de cauſa alienum ſitum ac in ſtatu naturali haberet, deſcendebat nempe, incurvatum erat & rurſus aſcendebat: colon ſiniſtrum inflatum etiam & quod memoratu dignum non ſolum inflatum, ſed etiam quoad ſtructuram tunicarum praeter naturam incraſſatum t) & hinc illinc conſtrictum: colon dextrum autem a valvula usque ad transverſum naturalem habebat ex-

t) Quod etiam adhuc ſervat in collectione anatomica Cel. SOEMMERRING.

expansionem: tenuia intestina inflammata & quasi gelatina obducta; sparsim apparebant puris minutae particulae: ventriculus admodum contractus: omentum consumptum quasi: vesica urinaria ita erat distenta nimia urinae copia, ut nunquam majorem observaverit Cel. SOEMMERRING; porro in quibusdam locis sphacelata, quoad tunicas crassior ac in statu naturali, & ad intestinum rectum & peritonaeum per ligamenta praeternaturalia affixa erat: renes aliquid puris continebant: penis & scrotum sphacelata quasi: hepar exiguum, nigricans. Vesicula fellis calculis, qui inerant, arcte circumstricta erat: pulmones sani.

§. VII.

Maxima inter auctores obtinet dissensio circa tympanitidis causam proximam. VETERES MEDICI vel aerem solum, vel aerem & aquam

aquam ſimul, pro cauſa habebant proxima, ita tamen ut alii ſedem mali ſolummodo in cavitate abdominis, alii in inteſtinis, alii intra tunicas meſenterii & inteſtinorum, & alii in cavitate abdominis & inteſtinorum ſimul ponerent. — CAROL. DE LA FONT in Diſſ. de hydrope tympanite Genevae 1697. 8. putavit cauſam proximam eſſe aerem elaſticum, fermentatione ſ. effervescentia bilis & ſucci pancreatici, vel inter ſe, vel cum pituita inteſtinali, extricatum, & ſic inteſtina diſtendentem; cui vero opinioni argumenta haud contemnenda oppoſuere BOERHAVE, BAGLIV & COMBALUSIER. Pro cauſa tamen peculiari, ſed non unica, hanc fermentationem accipiendam eſſe inter omnes fere convenit. CEL. LITTRE u) cauſam proximam poſuit in tono inteſtinorum debilitato. Cum nimirum poſt diuturnos morbos

u) v. Mem. de l'acad. des ſcienc. de Paris 1713. p. 239. & 240.

morbos ſanguis & ſucci depravati in cavitate ventriculi & inteſtinorum coacervantur, ibique commorantes aceſcunt, fermentatio oritur, aeriſque nimia gignitur copia, qua ſenſim ſenſimque tunicae inteſtinorum extenduntur, flaccidaeque redduntur, morbusque producitur tympanitidis nomine inſignitus. Varia contra hanc opinionem monuit Cel. COMBALUSIER v). Huic Cel. LITTRE opinioni ex parte aſſentit Cl. CULLEN x), qui idem proximam morbi cauſam praecipue atoniae fibrarum muſcularium ineſſe putat, cui conſtrictio ſpaſtica accedat, qua aer includitur impediturque quo minus neque ſurſum neque deorſum abire poſſit. y) Cel.

v) l. c. p. 152.

x) Anfangsgründe der pract. Arzn. Wiſſ. T. IV. p. 102.

y) Cui ſententiae proxime quoque accedit v. SWIETEN l. c. T. IV. p. 275. & LUDWIG v. *Inſtitut. Med. Clin.* P. II. Cap. XV. p. 429.

Cel. Deth, Detharding diverſam longe a prioribus ſententiam in *Diſſ. de inflammatione ſanguinea cauſa tympanitidis 4. Roſtock. 1759.* promulgavit. Inflammationem nempe ſanguineam cauſam proximam, aerem vero a morbo alienum aliquid eſſe, accedere tamen poſſe, tanquam effectum, contendit. Non negandum eſt reperiri interdum in cadaveribus tympanitide defunctorum inteſtina variis locis inflammata; ſed eam inflammationem effectum diſtenſionis inteſtinorum potius eſſe quam cauſam, veri ſimillimum mihi quidem videtur.

Nunc tandem Willisii z) ſententia enarranda reſtat. Ille inflationem illam abdominis ſpaſmo tribuebat inflativo. Dicit nempe: „tympanitidem tumorem eſſe fixum conſtantem aequabilem durum & a pulſa-

z) Pharm. rat. P. II. Sect. II. c. 4.

pulſatione reſonantem, a partium & viſcerum membranaceorum inflatione τετανωδει ortum, propter ſpiritus animales iſtis copia nimia adactos, ibidemque ſucci nervei obſtruentis vitio a receſſu impeditos, cui affectioni conſequenter flatuum in locis vacuis aggeſtio, velut complementum, accedat." Eandem ſententiam quoque fovet BAGLIV a) dicens: flatuoſa ventris intumeſcentia, ſive hydrops ſiccus ventris, non oritur a vapore detento intra viſcerum & abdominis clauſtra, ut vulgus putat ignarum. Fibrae viſcerum & partium abdominis intentae, nimium criſpatae & exſiccatae, portentoſum acquirunt elaterem unde ingens diſtenſio ſolidi, ſine ullo vapore interjecto." Et alio loco p. 586. l. c. „non flatus cauſa morbi ut antiqui crediderunt, ſed fibra intenta, criſpata, & portentoſe oſcillans, quae cum tam-

a) Opp. p. 81.

tangitur resonat." — Jam olim Cl. J. Bernoulli b) eadem fere de ortu tympanitidis proposuit. — Quae ratio etiam Brendelio ex parte probatur. Hanc quidem sententiam magnam prae se ferre veritatis speciem, & in quibusdam casibus proximam intumescentis abdominis causam hanc spasticam inflationem esse, argumenta docent plura, quae Cel. Brendel c) protulit. Intumescentia enim abdominis, quae oritur ex transitu calculi renum per ureteres, ex retrogrado aliquo articulorum morbo, ex hypercatharsi ex medicamentis, in accessionibus hystericis, ex gonorrhoea suppressa, contra vero restituta gonorrhoea &c. tollitur, quanam alia ratione explicanda? Deinde haud raro alvum liberam in tympaniticis, immo diarrhoe-

b) Diss. phys. med. de motu musculari & effervesc. Venetiis 1721. 4. ed. 2da §. VII. & VIII. p. 8.

c) l. c. §. VI. p. 126.

diarrhoeam viderunt obſervatores d). Tum etiam in cadaveribus ex cholera humida mortuorum, inteſtina & muſculi abdominis maxime diſtenta inveniuntur ſine ullo flatu e). Magni etiam ponderis ſunt obſervationes quas Cel. BRENDEL §. VII. ſq. affert tympanitidis octennis per venaeſectionem, ejusdemque per mictum cruentum ſanatae. Hic mihi quoque obſervationes PECHLINI f) pertinere videntur matronae nimirum, cui ſemel iterumque de die, ſive jejunae, ſive ſaturae in tantum ſubito molem efferri venter ſolebat, idque fere ſine dolore &c. tum etiam virginis cui tumor quinquies cum acceſſione febris tertianae recurrebat & remittebat &c. Nec alia ratione tumores rotun-

di

d) BRENDEL l. c. p. 126. STÖRK l. c.

e) v. BRENDEL l. c. p. 126.

f) v. PECHLIN Obſervat. phyſ. med. Hamburgi 1691. 4. p. 134. & 135.

di oblongi in musculis femoris ac surarum scorbuticorum & vaga arthritide laborantium apparentes explicandi sunt.

Minime vero id ago, ut omnem omnino tympanitidem ex hac sola causa oriri contendam; probabile mihi tantum videtur, certis in casibus ex hac causa, prout proxima originem ducere. Minime etiam intestina flatu plena in cadaveribus reperta obloquuntur, cum Willisius ipse concesserit, hoc quasi complementum accedere.

§. VIII.

In tanta opinionum diversitate, quarum nulla argumentis idoneis destituta est, mihi morbi naturam perponderanti duplici illum oriri modo statuendum esse videtur, primum nempe juxta Willisii, Baglivi, Bernoulli, Brendelii sententiam, *ex spastica*

ſtica inflatione tum muſculorum abdominis, tum tunicarum inteſtinorum, deinde ex *niſu aeris elaſtici* inteſtina vel cavum abdominis expandentis.

§. IX.

Quod vero ad hanc ultimam cauſam attinet, ſedes aeris elaſtici expandentis variat. Primum enim intra canalem inteſtinorum haeret (*tympanitis inteſtinalis* SAUVAG.) & id quidem ſaepiſſime (v. §. VI.): Cum autem aer propter ejus naturam, dum exitus pateret, aut ſponte aut auxilio reſpirationis abiret, probabile mihi videtur, illum interceptum eſſe, quae interceptio vel a cauſa mechanica, e. gr. faece alvina dura viam obſtruente, aut valvula coli plane clauſa g), aut praeternaturali anguſtatione partis cujus-

g) In ſtatu ſano nimirum poſt exſiccationem & inflationem inteſtinorum in valvula

cujusdam inteſtinorum, vel etiam a convulſivis in nonnullis locis tubi inteſtinalis occurrentibus conſtrictionibus oritur. Eam ſpaſticam vero conſtrictionem ſaepiſſime occurrere & ſine illa in nonnullis caſibus morbum explicari non poſſe, pluribus oſtendit Combalusier h), qui illam proximam cauſam eſſe ſtatuit.

Deinde

vula adeſt foramen. Cel. Soemmerring autem in collectione anatomica plures poſſidet, foramine hocce prorſus deſtitutas.

h) l. c. p. 97. & p. 158. v. & Morgagni Ep. XXXVIII. art. 23. p. m. 27. „unde nacti ſumus occaſionem tympanitis certis in caſibus non ſine praeviis convulſivis adſtrictionibus explicandi„ v. etiam Haller Elem. Phyſ. T. VII. Sect. II. p. 80. „Immenſae vero cum ſummo dolore & cita morte inteſtinorum diſtenſiones fiunt, quando aer inter ſtricturas quaſcunque captivas ſe explicavit ſive mera muſculoſa, ſive ſpaſmodica ſtrictura„

Deinde aer etiam intra tunicas inteſtinorum includitur & illas a ſe invicem diſtendit i). (*Tympanitis enterophyſodes* SAUVAG.) quod tamen raro occurrit, & ſemper cum priori caſu conjunctum & ex illo ortum eſt.

Denique aer in cavitate abdominis contentus eſt. (*Tympanitis abdominalis* SAUVAG.) Huius quidem ſpeciei exiſtentiam in dubium

bium

i) v. Comment. Acad. Scient. Petropol. T. V. p. 213.
HALLER Opuſcula pathol. Obſ. 26. „Abdomen foeminae mire tumebat & una ortus hydrops anaſarca occupaverat. Nullus hactenus aer in abdomine erat, verum inteſtina enormiter diſtendebantur & in ipſis celluloſis ſpatiis extus inteſtinis circum poſitis muſcularem inter membranam & extimam, aer bullas excitaverat cum tetro foetore — apparet utique primam morbi ſedem in cavea inteſtinorum eſſe„ &c.

bium vocare voluit LITTRE l. c. & alii, firmiſſimis tamen obſervationibus k) evictum eſt eam occurrere. Varie deſudarunt medici, ut explicarent, quanam via aer in cavitatem abdominis veniret. Veteres putabant aerem in inteſtinis ſolummodo accumulari, indeque per certas quasdam vias coecas, & tenues ductus in cavitatem abdominis penetrare; aliis videbatur, eum per oſtiola venarum meſaraicarum tranſire, alii denique cenſuerunt, per tunicarum inteſtinorum

k) v. HELMONT ignot. Hydrops. nr. 44. BALLONIUS Paradigm. 141. VALLESIUS Comment. in L. 4. de vict. rat. p. 24. HEISTER Eph. nat. curioſor. Cent. V. Obſ. LXXXIV. BONNET Sepulchr. l. c. Obſ. XXIII. p. 889. Obſ. XXVI. p. 485. COMBALUS. l. c. p. 354. ſq. REINMAN Act. N. C. Vol. X. nr. 86. LIEUTAUD Hiſt. anat. T. I. Obſ. 1775 — 1777. Obſ. 73. Obſ. 377. Sammlung Auserl. Abh. für pract. Aerzte T. V. p. 245. DE HAEN rat. med. T. V, cap. 3. §. 3. p. 57.

rum poros, expanſione inteſtinorum amplioros redditos, aeri in cavum abdominis exitum patere. Mihi quidem triplici tantum ratione oriri poſſe in cavo abdominis tympanitidem ex aere, veri ſimile videtur.

1. ex effuſo aliquo humore l), ſtagnatione calore & motu viſcerum aerem gignente: humor autem iſte vel lympha, vel bilis, vel ſanguis effuſus eſſe poteſt.

2. ex viſcere quodam ſuppurante m) in cavitate abdominis, eodemque modo aeri ortum praebente.

3. ex

l) DE HAEN rat. med. T. V. p. 68. BONNET l. c. Obſ. XXIII. not.

m) v. GORTER in Aph. ad Hipp. Sect. IV. nr. 11.

3. ex inteſtinis perforatis, eroſis, ruptis n), aer in cavitatem abdominis tranſire poteſt. Vario autem modo per vermes, per vulnera externa, per inflammationem o) & ſubſequentem gangraenam, hancce perforationem effici poſſe, obvium eſt.

In omnibus autem memoratis caſibus, mors brevi temporis ſpatio aegros e medio tollat, neceſſe eſt.

§. XI.

Quod ad prognoſin hujus mali attinet, ab omnibus fere obſervatoribus, pro peſſimo

n) v. LIEUTAUD l. c. Obſ. 287. 288. 289. 400.

o) DE HAEN l. c. T. IV. p. 66.

Obſervata quoque eſt tympanitis in omento v. PORTAL in Mem. de l'acad. des Scienc, de Paris 1732. p. 34.

mo ac exitiali habetur, ita ut PUERARIUS p) dixerit, ſe nullum vidiſſe tympanitide laborantem curatum. — Curatos tamen obſervarunt FR. HOFFMANN, DE LA FONT, COMBALUSIER.

Multum ſpei oſtendere ſanguinis evacuationes q), a pluribus obſervatum; haemorrhoides praecipue ſalutares vidit Cel. SELLE r). Eam ſpeciem, quae febre ſtipata eſt, citius in mortem deſinere, COMBALUSIER s) affirmat. Abſceſſus extrorſum

C 2 evacuati

p) Addit. ad BURNETI Theſaur. Med. T. II. L. VIII. vid. etiam AETIUS Tetrabibl. L. III. e. ARETAEUS L. II. morb. diut. cap. I. WILLIS l. c. c. 4. BRENDEL l. c. §. XVI. FR. HOFFMANN Med. Rat. Syſt. l. c. §. XXI. p. m. 345. LITTRE l. e. p. 243. CULLEN l. c. p. 99.

q) BRENDEL l. c. p. 134.

r) Med. clinica p. m. 310.

s) l. c. p. 237.

evacuati tum fausto t) tum infausto u) eventu. Per se patet eam tympanitidis speciem, quae in cavo abdominis, a materia purulenta &c. extravasata, aut a gangraena, aut erosione, aut ruptis intestinis oritur, plus periculi habere, quam illam, quae in intestinis nascitur, quamvis etiam haec curatu semper difficilis sit. In ascitem tandem terminari etiam observatum est v).

Mortem in propinquo esse significant, tumor pedum oedematosus, sitis ingens, tormina abdominis, stranguria, respiratio summe anxia, pulsus inaequalis, intermittens, parvus, syncope, vomitus. x)

§. XII.

t) Störk l. c. p. 194.

u) ib. l. c. p. 199.

v) vid. Bagliv p. 575. quae familiaris & ordinaria est in tympanitidem successio.

x) v. Störk l. c. p. 191. & 203.

§. XII.

Reſtat nunc ut breviter curationis capita attingam. Nonnulli in hoc malo paracentheſin ſuaſerunt; ſed hoc remedii genus valde anceps eſſe, ratio & natura morbi oſtendit. Obvium enim eſt, in illa ſolummodo morbi ſpecie proficuum eſſe, in qua ab aere in cavitate abdominis retento, muſculi abdominis extenduntur; hanc autem ab inteſtinali illa, non ita luculenter diſtingui poſſe y), nec niſi raro occurrere, obſervationibus conſtat. Quae cum ita ſint, tympanitisque abdominalis eas habeat cauſas, quae malum ſaepe denuo excitent, nec ullum tympanitidis per paracentheſin curatae exemplum exſtet, contrarii eventus vero multa z); ex cenſu remediorum ea ableganda videtur.

 §. XIII.

y) Combalus. p. 503. Morgagni l. c. Ep. XXXVIII. art. 25.

z) Combalus. l. c. Selle l. c. p. 309. Lit-

§. XIII.

Nimis longus in pertractatione medelae essem, si omnium causarum, ex quibus morbus oriri potest, respectum habere vellem; liceat ergo solummodo eam curae methodum, quae plurimis in casibus est adhibenda, proponere. Frequentissimae scilicet causae, spasmo, obviam itur, externe abdominis fomentationibus emollientibus, antispasmodicis, frictionibus cum flanella v. s. d. fumo succini impraegnata, balneis tepidis, cucurbitulis siccis, sinapismis ad abdomen applicatis, clysmatibus emollientibus antispasmodicis ex asa foetida opio &c. Interne

TRE l. c. p. 242. *Samml.* auserl. Abh. T. V. p. 245. v. SWIETEN l. c. T. IV. p. m. 279. „Incertae sane opus aleae foret hoc tentare, sed ubi certa pernicies imminet anceps remedium tentare licet, acerbo prognostico promisso, ut famae medici consulatur.

terne vero infuſa ſummitatum fl. millefolii, chamomillae, acida mineralia dulcificata, liquor min. anodyn. Hoffm., ipecacuanha minutis doſibus exhibita, aſa foetida nec non opiata &c. proficua videntur. — Cum autem non ſufficiat, ſpaſmos ſopiiſſe, ſed etiam cauſarum ratio habenda ſit, quibus ſpaſmus produci poteſt, inter eas vero efficaciſſimae deprehendantur, plethora abdominalis & obſtructiones viſcerum abdominalium, illa tollenda, haec vero reſolvendae erunt. Primae indicationi reſpondent venaeſectiones in pedibus caute inſtitutae, hirudines ad anum applicatae, clyſmata ex aere fixo, quibus non ſolum alvus movetur, ſed ſaepe etiam ciendo fluxum haemorrhoidum, ſanatio efficitur; ſic etiam flores ſulph. c. crem. tart. tanquam leniſſimum digeſtivum & praeſertim in haemorrhoid. commendandae: ſecundae, praecipue extr. graminis, taraxaci, ſaponariae, antimonialia,

C 4 ſulph.

ſulph. aurat. antim. gummata foetida, g. ammoniacum, galbanum, aſa foetida, clyſmata aperientia, frictiones, balnea, motus, tum & leniſſima evacuantia. Nec vero negligenda eſt evacuatio & correctio impuritatum acidarum, putridarum &c. in primis viis haerentium; primum igitur in principio morbi emetica propinanda ſunt, quae evacuando & tollendo ſpaſmos agunt, nec non purgantia leniſſima antiſpaſmodicis mixta — deinde correctioni apta videntur mixtura Riverii, cremor tartari c. magneſia, acida mineralia diluta, ſpiritus ſulph. per campanam & ſ. p. Profligato morbo, tonus partium iſta diſtenſione amiſſus, reſtituendus erit, roborantibus, externe, frictionibus abdominis, fomentationibus aqua frigida, faſcia; interne vero conducunt extracta amara, extr. centaur. minor. cardui benedicti, abſynthii, gentianae rubrae, trifolii fibrini, cortex peruvianus, martialia, fl. ſalis

ammon.

ammon. martialis, ℞. martis pomata, cydoniata & f. p.

§. XIV.

Quod ad diaetam attinet, generatim aeger abſtineat a cibis flatulentis non perſpirabilibus, craſſis, ab animi commotionibus, moerore, triſtitia, caveat potum ſpirituoſum, nimiam venerem, fugiat otium, & leni corpus exerceat motu, cibis utatur perſpirabilibus, potionibus leniter reſolventibus & roborantibus.

THESES.

I.

Arthritis non ex materia ſui generis oritur.

II.

Non ob ſpecificam vim anthelminticam, ſed ob robur ſolummodo, quod inteſtinali tubo conciliant, vermes expellunt quaedam amara remedia.

III.

Tutius eſt ad coercendas haemorrhagias ligatura uti, quam compreſſione.

IV.

Lingua impura non ſemper poſtulat evacuationes alvinas.

V.

Diaphoretica nisi simul sunt antispasmodica, prodesse nequeunt, immo nocent.

VI.

Gravidis magis convenit evacuatio alvina, quam venaesectio.

VII.

Maxima pars exanthematum ex abdomine originem ducit.